

במורד מעלה אדומים

מאת מתי גולן

כיצד ניתן, ללא מאמץ רב, להפוך בעיה מוניציפאלית לבעיה פוליטית — זאת הוכיחה ממשלת ישראל, על מרכיביה המפלגתיים השונים, בצורת טיפולה בפרשת מעלה אדומים.

הופעת הבכורה של מעלה אדומים על המפה הירושלמית, לא ביטאה רגשות אימפריאליסטיים ומאווים התפשטות. הכל התחיל בכך שיערי יית ירושלים הגיעה בשנת 1972 למסקנה שהעיר גדלה במהירות וקוקה למרכז תעשייתי, ועדה עירונית שדקקה את השטחים הבאים ב"חשבון למטרה זו צימצמה לבסוף את האפשרויות השונות לשלוש ענתות, שטרות ומעלה אדומים.

על כך שהוויכוח נישט במקורו על טהרת השיקולים המוניציפאליים, תר"כ כוח עמדתו של ראש העיריה טדי קולק, מלכתחילה הוא היה בדעה שהשטח המתאים ביותר הוא ענתות, וזאת ללא קשר כלשהו עם העובדה ששנתות נמצאת בתחומי העיר ב"עוד שמעלה אדומים נמצאת מחוצה להם, ומהוות חלק מן השטחים ה"מוחזקים, ראש העיריה סבר, ועדיין הוא סובר, ששנתות מתאימה יותר משנתות סביבות: קירבתה למרכזי ה"אוכלוסייה היהודיים לעומת ריחוקה היחס של מעלה אדומים, והעובדה ששנתות אינה צורכת עבודות תשתית, שכן נעשו בה, בהיקף הנדרש במעלה אדומים — כמו, למשל, כבישי גישה, ראש העיריה, הרוצה לראות את המרכז התעשייתי על רגליו בהקדם האפשרי, רואה זאת כשיקול רבי-חשיבות.

יחד מוכנה, דוד שומגר

מכיוון שמעלה אדומים הייתה בכל זאת אחת מן האפשרויות הועבר הנושא לוועדת השרים לענייני ירושלים בראשותו של שר המשפטים — תחילה יעקב שמשון שפירא — לאחר מכן חיים צדוק, ועדת שפירא לא סיימה את הטיפול בנושא, ועדת צדוק החליטה על הקמת ועדה בינ-משרדית לבחינת הנושא בראשותו של היועץ המשפטי לממשלה מאיר שגור.

ועדת שומגר — שוב מטעמים מוניציפאליים טהורים — הגיעה למסקנה שנת מוז של טדי קולק, והמ"ל לביצה על מעלה אדומים, דווקא קיר"ב בתן של ענתות ועטרות למרכזי מגורים — תכונה שקולק ראה אותה כחיובית — הכריעה את הכף ב"חרישת גדול מקומות אלה, השטחים היו אקולוגיים בעיקרם. מרכז תעשייתי בענתות, סברה הוועדה, יהיה מיטרה אקולוגי ותרואתי בעיי

קר לחושבי הגבעה הצרפתית, ועלול להגביל בשנים הבאות את אפשרות התפתחותה של העיר.

ועדת שומגר סיימה את עבודתה בתחילת נובמבר 1974. כאן הוכיחה הממשלה זריזות שאיננה מתיישבת עם צורת טיפולה בנושאים אחרים. בעוד המלצות בעלות חשיבות מיר"ב, בית, כמו המלצות ועדת צדוק ל"יישום מסקנות ועדת אגרנט, מחכות לתורן כבר יותר משלושה חודשים, העלו המלצות ועדת שומגר על שול"הן הממשלה כשבוועים לאחר ש"עובדה, ב" 24 בנובמבר.

היתה זו הטעות הראשונה בתהליך הפיכת הנושא המוניציפאלי ל"פרשה פוליטית. הטעות לא היתה, כמובן, בעצם הווריות שגילתה ה"ממשלה אלא בנימוק שהסתבר לו"אחריה, שכן העיתוי לא נקבע ב"גלל הרצון לסיים את העניין במה"רה, אלא על רקע הופעתו של יאסר ערפאת באו"ם, כמה ימים קודם ל"כך, והחלטות ועדת ראכאט. כ"אוטו ילד מוכה החליט ראש הממשלה שלח יצחק רבין להראות לעולם כי יש לו "דוד שוטרי".

איש לא תתייחס ברצינות לטענות הממשלה, כי העיתוי היה מק"ר" — מכיוון שבאמת לא היה כזה. עובדה היא שהוויכוח בממשלה ב" 24 בנובמבר, היה פוליטי בעיקרו ולא ענייני. כאשר שר התחבורה גד יעקבי תמך בהמלצות ועדת שומגר, התבסס טיעונו על ההשלכות הפוליטיות. את יתרונו של מעלה אדומים מים על פני האפשרויות האחרות, ראה בכך שהיא מרחיבה את כסי"סה של ירושלים מן הבחינה הביטחונית — הקפת ירושלים בישובים — וכלכלית, הוא טען כי בכל פעם ש"הנתה מחשבה להקים ישוב נוסף בארץ ניתן היה לגמק את איחיק"מתו בפגיעה בישובים קיימים, שיי"קול זה, אמר, פסול מעיקרו שכן הוא משמיט את הבסיס לעצם פיתוחה של המדינה.

גם נימוקיו של שר הבריאות זיק טור שש"טוב, שהתנגד לכל הפרוייקט, היו פוליטיים מעיקרם. הוא טען כי החלטה התפרש כסמכות מעלה אדומים לירושלים ופירושו כ"זה עלול לחבל במנגעים המדיניים באיזור. שר המשפטים חיים צדוק ייצג את עמדת הביניים. תעשייה במעלה אדומים — בהחלט. בנייני מגורים שם — לא. ושוב, בענייני פוליטיים. הוא טען שמעלה אדומים כמרכז תעשייתי תהווה מעין בית"חרישת גדול, בעוד שמעלה אדומים עם מגורים — זו התנחלות. לבסוף התקבלו המלצות ועדת שומגר במלואן: תעשייה ומגורים. נק"ר

בע שמונה מקרקעי ישראל יבצע את עבודות התשתית, אולם לא נק"ב"ע התקציב. ויקטור שם טוב היה אמנם בין השרים שהצביעו נגד ה"החלטה, אולם היה ברור, גם לו, כי מרגע שהתקבלה היא מחייבת גם אותו.

הצעה הגדולה

מינהל מקרקעי ישראל התחיל ל"עבור, לתקציב דאגו שר החקלאות אהרון אוזן אליו מסגף המינהל והשר ישראל גלילי, בתוקף תפקידו כיו"ר ועדת השרים לענייני התיישבות, ואז כמה הצעה הגדולה של מ"פ"ם, כשבתפקיד הסולן משמש ויקטור שם-טוב.

מדוע? מה קרה? על מה יצא קצפו של שר הבריאות? על נוהלים — הוא טען, על ה"צורה בה הושג הכסף, עוד לא נשי"מע עשרים יארגנו וישיגו הלוואות בינם לבין עצמם — כמעט בסתר, קשה לקבל ברצינות את הרעיון שאלה הדברים שהפריעו לשם-טוב, טען שרי-הדחת יצחק רפאל: כאשר הנחת מפעל מחליטה על מדיניות או פרוייקט — האם היא נכנסת ל"פריטים תקציביים? ודאי שלא. היא מניחה זאת למנהלים הנוגעים ב"דבר, כך גם בממשלה, אי אפשר לצפות ממליאת הממשלה לעבר את פרי"ל התקציב. זהו תפקידם של השרים שבתוקף תפקידם הם אח"ראים לפרוייקט.

השר צדוק לא רצה להתחייב ל"כאן או לכאן בעניין הנוהלים, והוא אמר ששאלה זו חייבת בדיקה. היו שרים נוספים שחשבו כמותו, אולם דבר זה לא מנע מהם להצביע בעד המושך העבודות במעלה אדומים, תוך שהם עושים הפרדה בין הנוהלים ל"בין הצורך בביצוע החלטת הממשלה.

הרבה יותר מתקבל על הדעת כי זה הדבר שאמנם הפריע לשם-טוב: ביצוע החלטת הממשלה. יש להניח כי שר הבריאות קיווה שלמרות ש"התקבלה החלטה עקרונית היא לא תתממש, בכל אופן לא במהרה, מה גם שלא נקבע לכך תקציב. בעצם הוא וחבריו מעולם לא השלימו עם החלטה — ומשום כך עורר ביצועה הלכה למעשה את זעמם.

הריגת מ"פ"ם

וכאן עשו שרי מ"פ"ם עצמם חרי"גה אמתית וממשית מנוהלים ודפו"סים מקובלים. הם יצאו בפומבי נגד ביצוע החלטת הממשלה ששותפתם לה אינה נופלת מו" של השרים ש"חיבה ארתה. את מרבית חיציה היפנתה מ"פ"ם

כלפי השר ישראל גלילי, וכך, ל"ראשונה מאז המלחמה, ראינו את גלילי, "עושה שירות". הוא לא הסי"תפק בהתבצרות מאחורי החלטת ה"ממשלה, אלא יצא למלחמה נגדית כשהוא איננו בוחל גם בהתקפות אישיות. לעצם העניין, טען בווע"הוא סופג ביקורת רק משום שהוא מביצע החלטה של הממשלה, שאינה נראית לשנים משריה. כאשר אמר שם-טוב כי "הוגים מסויימים אינם שבע"דיצו מצורת ביצוע החלטה, הטיח גלילי גלילי: הוגים מסויימים? — אתה הוא הוגים המסויימים.

ומה בקשר לנוהלים? — השר גלילי הכין את עצמו לישבת ה"ממשלה, האם אתה יציג מבקר ה"מדינה? — שאל בוועם את שם-טוב, וזו אינה שאלה רלוונטית — השיב שרי-הבריאות, בהחלט רלוונטית, אמר השר גלילי, הוא יציג חוברת עבה של דיוח מבקר המדינה ואמר לשם"טוב המופתע: קרא בחוברת זו על ה"חלקיים הנהוליים במשרד הברי"את. מי אתה שתטען נגד נוהלים לקיים?

ניצחון אירוני

שרי מ"פ"ם מצאו בעל-בית בש"ר המסחר והתעשייה חיים ברילב, שגם הוא לא היה שלם עם התחלטה ועם הביצוע. יחד הם השיגו ניצחון אי"רונג, הממשלה החליטה כי המינהל ימשיך בעבודות התשתית עד סוף שנת הסכמים הנוכחית המסתיימת ב" 31 במרץ, החל מן ה" באפריל תעבור האחריות למשרד המסחר ו"התעשייה, שיקבל לצורך זה תקציב מיוחד של 10 מיליון ל"י, רובו מן ה"רזרבה התקציבית.

וכך השיג שם-טוב את ההיפך ממה שהתכוון לו כאשר יצא למע"רכה שהיתה אבודה מראש. עתה קבעה הממשלה במפורש את פיתוחה המידי של מעלה אדומים, ועל חיים ברילב, בעל-בריתו של שם-טוב, הו"טל לבצע את המלאכה — וכחבר הממשלה הוא חייב לעשות זאת אפי"לו אין ליבו שלם עם הפרוייקט. הפרשה כולה, כפי שהתברר, הי"תה מיותרת, "הדוד השוטרי" לא הר"שים, העולם עבר על המחווה היל"דונית לסדר היום והיא לא עשתה את הרושם המיוחל. שום מהלך מ"צמדת, של ארצות ערב או של מע"צמות העל לא הושפע מן הצעד ה"זה.

אולם, מן הבחינה המקומית הע"מיד ויקטור שם-טוב באופן בלתי"מודע ומבלי שרצה בכך, את המ"ל שלה במבחן, והיא יצאה ממנו, ב"ניגוד לצפויים מ"פ"ם, מחוותת ב"עניין זה מכפי שהיתה קודם לכן.